

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ
ΔΙΟΡΙΣΙΜΩΝ

Γνωστικό Αντικείμενο: Φιλολογικά 2 – Ιστορία

Ημερομηνία Εξέτασης: Τετάρτη, 8 Νοεμβρίου 2017, 15:30-18:30

ΛΥΣΕΙΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

1. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ – ΟΙ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Σε τμήμα της Α΄ Λυκείου Προσανατολισμού διδάσκεται το θέμα της συγκρότησης των ελληνιστικών κρατών και συζητείται η δημιουργία των Συμπολιτειών.

i. Ποιος από τους πιο κάτω θεσμούς συγκεντρώνει τα περισσότερα γνωρίσματα ως το καταλληλότερο αντίστοιχο των Συμπολιτειών; **(Μονάδες 2)**

ii. Να τεκμηριώσετε την επιλογή σας αναφέροντας τρία (3) κοινά γνωρίσματα με τις Συμπολιτείες. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 40 λέξεις. **(Μονάδες 6)**

A. Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (ΝΑΤΟ)

B. Βρετανική Κοινοπολιτεία

Γ. Ευρωπαϊκή Ένωση

Δ. Οθωμανική Αυτοκρατορία

i. **ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Γ** **(μονάδες 2)**

ii. **ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ:**

Οι Συμπολιτείες αποτελούνταν, όπως και η Ευρωπαϊκή Ένωση, από ισότιμα συνιστώσα κράτη, βασίζονταν σε δημοκρατικές αρχές και είχαν κοινό νόμισμα. **(μονάδες 6)**

2. ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΣΤΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

α. i. Να αντιστοιχίσετε τις πιο κάτω λεζάντες με τα αρχαιολογικά ευρήματα της σελίδας 2. **(Μονάδες 5)**

ii. Να κατατάξετε τα αρχαιολογικά ευρήματα σε χρονολογική σειρά, ξεκινώντας από το αρχαιότερο. **(Μονάδες 5)**

A	B	Γ
<i>Τμήμα πήλινου ειδωλίου της κύπριας θεάς (Μουσείο Βαθέος Σάμου)</i>	<i>Πτηνόμορφη θεά (Κυπριακό Μουσείο)</i>	<i>Η κυρία του ιερού (Βρετανικό Μουσείο)</i>

Δ	Ε
<i>Η Αφροδίτη των Σόλων (Κυπριακό Μουσείο)</i>	<i>Ασβεστολιθικό γυναικείο ειδώλιο (Λέμπα της Πάφου)</i>

α. i. **ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ: 1Α, 2Ε, 3Δ, 4Γ, 5Β**

(5x1= μονάδες 5)

ii. **ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ: 2, 5, 4, 1, 3**

(5x1= μονάδες 5)

β. Τα πιο πάνω αρχαιολογικά ευρήματα θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν ως ιστορικά τεκμήρια σε μια διδακτική ενότητα που σχετίζεται με τη λατρεία. Να προσδιορίσετε ποιο από τα ακόλουθα συνιστά τον κοινό θεματικό άξονα των αρχαιολογικών ευρημάτων της σελίδας 2. **(Μονάδες 2)**

- A.** Χαλκός
- B.** Πόλεμος
- Γ.** Γονιμότητα
- Δ.** Διασκέδαση

β. ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Γ

(μονάδες 2)

γ. Οι μαθητές καλούνται να κατανοήσουν την έννοια της ιστορικής αλλαγής με τη χρήση των αρχαιολογικών ευρημάτων της σελίδας 2. Ποια από τις πιο κάτω δραστηριότητες υπηρετεί καλύτερα τον στόχο αυτό; **(Μονάδες 3)**

- A.** Οι μαθητές σημειώνουν στο φύλλο εργασίας τους τα δύο πιο χαρακτηριστικά στοιχεία από το κάθε αρχαιολογικό εύρημα.
- B.** Οι μαθητές ταξινομούν τα αρχαιολογικά ευρήματα με βάση τη χρονολόγηση που παρέχεται από τον/την εκπαιδευτικό.
- Γ.** Οι μαθητές ταξινομούν χρονολογικά τα αρχαιολογικά ευρήματα με βάση τις διαφοροποιήσεις στην τεχνολογία.
- Δ.** Οι μαθητές προβαίνουν σε αισθητική αποτίμηση του κάθε αρχαιολογικού ευρήματος.

γ. ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Γ

(μονάδες 3)

3. ΠΡΩΤΟΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΥΠΡΟΣ

Στο πλαίσιο ενδοσχολικού συνεδρίου με γενικό θέμα «Ο Πολιτισμός της Πρωτοβυζαντινής Κύπρου» ανατίθεται στους/στις μαθητές/τριες η εκπόνηση και παρουσίαση συνθετικών εργασιών, οι οποίες να έχουν διαθεματικό ή / και διεπιστημονικό χαρακτήρα.

- i. Ποια από τις ακόλουθες εργασίες ανταποκρίνεται στα πιο πάνω κριτήρια;
(Μονάδες 2)
- ii. Να τεκμηριώσετε την επιλογή σας. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 20 λέξεις.
(Μονάδες 3)

- A. Τα πρωτοχριστιανικά κοιμητήρια της Κύπρου
B. Τα ψηφιδωτά της Κανακαριάς και τα υλικά κατασκευής τους
Γ. Τα κάστρα του Πενταδακτύλου και η οχυρωματική τέχνη
Δ. Ο θησαυρός της Λάμπουσας

- i. ΑΠΑΝΤΗΣΗ: B (μονάδες 2)
- ii. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Επειδή εμπεριέχει την έννοια της διαθεματικότητας/διεπιστημονικότητας (μελέτη της τέχνης των ψηφιδωτών από ποικίλες οπτικές: εικονογραφία, τεχνοτροπία, τεχνική, υλικά κατασκευής κ.λ.π) και επειδή εμπίπτει στα χρονολογικά όρια (Πρωτοβυζαντινή περίοδος). (μονάδες 3)

4. ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

Σε τμήμα Ιστορίας Κατεύθυνσης Β' Λυκείου ο/η εκπαιδευτικός έχει επιλέξει να αξιοποιήσει τα ακόλουθα τρία παραθέματα. Κατά την αφόρμηση, ο/η εκπαιδευτικός διαπιστώνει ότι κάποιοι/ες μαθητές/τριες εκφράζουν ρατσιστικές αντιλήψεις κατά του σύγχρονου αραβικού κόσμου εξαιτίας των βιαιοτήτων των τζιχαντιστών.

- α. i. Ποιο από τα ακόλουθα παραθέματα είναι το καταλληλότερο, προκειμένου οι μαθητές/τριες να προβληματιστούν ως προς την αρχική τους στάση; (Μονάδες 2)
- ii. Να τεκμηριώσετε την επιλογή σας. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 30 λέξεις.
(Μονάδες 3)

- α.i. ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Παράθεμα I (μονάδες 2)
- ii. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Το παράθεμα I αναφέρεται στην ανθρώπινη πλευρά του σουλτάνου Σαλαδίν και έτσι επιχειρείται να αρθεί η παγιωμένη αντίληψη των μαθητών/τριών για τους Άραβες. (μονάδες 3)

- β. Να εξηγήσετε πώς τα πιο κάτω παραθέματα μπορούν να αξιοποιηθούν για πολυπρισματική προσέγγιση. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 50 λέξεις.
(Μονάδες 5)

- β. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Τα παραθέματα προσφέρονται για πολυπρισματική προσέγγιση καθώς εμπεριέχουν αντικρουόμενες πληροφορίες. Ενώ στο πρώτο παράθεμα αναδεικνύεται η ανθρώπινη πλευρά του σουλτάνου των Αράβων Σαλαδίν από έναν Άραβα συγγραφέα,

στο δεύτερο παράθεμα χαρακτηρίζεται αλιτήριοι από τον Νεόφυτο τον Έγκλειστο. (μονάδες 5)

I. Μια φορά, θυμάται ο Μπαχεντίν*, ενώ κάλπαζα πλάι στο σουλτάνο (Σαλαντίν), απέναντι από τους Φράγκους, ένας εμπροσθοφύλακας του στρατού μας πλησίασε με μια γυναίκα που έκλαιγε χτυπώντας το στήθος της. «Έρχεται από τους Φράγκους», μας εξήγησε ο εμπροσθοφύλακας, «για να συναντήσει τον άρχοντα και την φέραμε». Ο Σαλαντίν ζήτησε από τον διερμηνέα του να τη ρωτήσει τι συμβαίνει. Αυτή είπε: «Μουσουλμάνοι ληστές μπήκαν χθες στη σκηνή μου και έκλεψαν το κοριτσάκι μου. Πέρασα όλη τη νύχτα κλαίγοντας ώσπου οι αρχηγοί μας μου είπαν: “Ο βασιλιάς των μουσουλμάνων είναι μεγαλόψυχος, θα σε αφήσουμε να πας σ’ αυτόν και να μπορείς να του ζητήσεις την κόρη σου”. Τότε ήρθα εδώ και απόθεσα όλες μου τις ελπίδες σε σένα». Ο Σαλαντίν συγκινήθηκε και δάκρυα του ήρθαν στα μάτια. Έστειλε κάποιον στην αγορά των σκλάβων και σε λιγότερο από μια ώρα, ένας ιππέας έφθασε φέρνοντας το κοριτσάκι στους ώμους του. Μόλις τους είδε, η μητέρα ρίχτηκε στο έδαφος, άλειψε το πρόσωπό της με άμμο και οι παρόντες έκλαιγαν από συγκίνηση. [...] Της έδωσαν την κόρη της και τη συνόδευσαν στο στρατόπεδο των Φράγκων.

*Αραβας συγγραφέας

AminMaalouf, *Οι Σταυροφορίες από τη σκοπιά των Αράβων*, Αθήνα 1983, σ. 234

II. Ο αλιτήριος Άγγλος βασιλιάς δεν κατάφερε τίποτε εναντίον του όμοιού του Σαλαδίν, μόνο τούτο: να πωλήσει την Κύπρο στους Λατίνους αντί διακοσίων χιλιάδων λίτρων χρυσού. [...] Γι’ αυτό το λόγο, πολλά ήταν τα κλάματα κι αφόρητος ο καπνός που ήρθε, όπως είπαμε, από το βορρά. Όποιος ζητήσει να τα περιγράψει με κάθε λεπτομέρεια δεν θα τον αρκέσει ο χρόνος.

Νεόφυτος ο Έγκλειστος, *Περί των κατά την χώραν Κύπρον σκαιών*

5. Ο ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

Σε τμήμα Γ΄ Γυμνασίου προσεγγίζεται μέσα από την επεξεργασία του ακόλουθου παραθέματος ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του Διαφωτισμού. Ο/Η εκπαιδευτικός επιλέγει να διασυνδέσει το χαρακτηριστικό αυτό με ένα ιστορικό γεγονός της Ύστερης Αρχαιότητας / Βυζαντινής περιόδου που διδάχθηκαν οι μαθητές/τριες στην προηγούμενη τάξη.

Απευθύνομαι σε σένα, Θεέ, που δημιούργησες όλα τα όντα. [...] Κάνε αυτοί που ανάβουν κεριά με το φως της ημέρας για να σε λατρέψουν να ανέχονται αυτούς που αρκούνται στο φως του ήλιου σου· κάνε, αυτοί που φορούν άσπρο ράσο για να σου δείξουν την αγάπη τους να μη μισούν αυτούς που σε αγαπούν το ίδιο, φορώντας μαύρο ράσο.

Βολτέρος, *Πραγματεία περί ανεξιθρησκίας* (1763)

i. Με ποιο από τα ακόλουθα ιστορικά γεγονότα διασυνδέεται το πιο πάνω παράθεμα; (Μονάδες 2)

ii. Να τεκμηριώσετε την επιλογή σας. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 30 λέξεις. (Μονάδες 3)

- A. Το κλείσιμο της νεοπλατωνικής σχολής των Αθηνών
- B. Το διάταγμα των Μεδιολάνων
- Γ. Η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος
- Δ. Η Ένωση των δύο Εκκλησιών

- i. ΑΠΑΝΤΗΣΗ: B (μονάδες 2)
- ii. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Με το διάταγμα των Μεδιολάνων αναγνωρίζεται το δικαίωμα των υπηκόων του Ρωμαϊκού Κράτους, μεταξύ αυτών και των Χριστιανών, στην ελεύθερη άσκηση της λατρείας. Παρόμοια, ο Βολτέρος υπερασπίζεται το δικαίωμα της ανεξιθρησκίας. (μονάδες 3)

6. Η ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κατά τη διδασκαλία του μαθήματος για την προετοιμασία του υπόδουλου ελληνισμού για την Επανάσταση, ο/η εκπαιδευτικός δίνει τα πιο κάτω παραθέματα.

α. Να γράψετε δύο (2) ερωτήματα εξωκειμενικής προσέγγισης που να βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του παραθέματος I. Η έκταση του κάθε ερωτήματος να μην υπερβαίνει τις 15 λέξεις. (Μονάδες 4)

α. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ:

- Ποιος είναι ο συντάκτης/ αποστολέας της επιστολής;
- Ποιος είναι ο παραλήπτης της επιστολής;
- Ποια ιδιότητα έχει ο συντάκτης της επιστολής;
- Πότε συντάσσεται η επιστολή;
- Πού συντάσσεται η επιστολή;

(2x2= μονάδες 4)

β.i. Να δηλώσετε αν το παράθεμα II είναι πρωτογενής ή δευτερογενής πηγή.

(Μονάδες 2)

ii. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, η οποία δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 20 λέξεις. (Μονάδες 3)

β.i. ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Πρωτογενής

(μονάδες 2)

ii. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Στο κείμενο περιέχονται αυτούσια αποσπάσματα από τον όρκο που έδιναν τα μέλη της Φιλικής Εταιρείας κατά την περίοδο προετοιμασίας της Ελληνικής Επανάστασης. (μονάδες 3)

γ. Το καταλληλότερο ερώτημα που διασυνδέει τα παραθέματα I και II είναι:

(Μονάδες 2)

A. Με ποια συνθηματική φράση δηλώνεται η έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης;

B. Πώς προβάλλεται η έννοια της θείας δικαιοσύνης στα δύο παραθέματα;

Γ. Ποιος είναι ο συντάκτης της κάθε πηγής;

Δ. Πώς φαίνεται ο μυστικός χαρακτήρας των επαναστατικών οργανώσεων στα δύο παραθέματα;

γ. ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δ

(μονάδες 2)

δ. Να εξηγήσετε σε κείμενο έκτασης 50-60 λέξεων πώς διασυνδέονται τα τρία παραθέματα μεταξύ τους. (Μονάδες 5)

δ. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Και τα τρία παραθέματα αναφέρονται στη δραστηριότητα επαναστατικών οργανώσεων με ιδιαίτερη έμφαση στον μυστικό και συνωμοτικό χαρακτήρα τους (όρκος και συνθηματική γλώσσα). Γίνεται συγκεκριμένη αναφορά σε φιλελεύθερα και εθνικά κινήματα των αρχών του 19^{ου} αιώνα, όπως το κίνημα των Καρμπονάρων στην Ιταλία και τη Γαλλία και η Ελληνική Επανάσταση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

(μονάδες 5)

I.

Μακαριώτατε και φιλογενέστατε Δέσποτα,

Ο φιλογενέστατος κύριος Δημήτριος Ίπατρος με εβεβαίωσε περί της γενναίας συνεισφοράς, την οποίαν η υμετέρα Μακαριότης υπεσχέθη προς αυτόν διά το Σχολείον της Πελοποννήσου. Όθεν, ως γενικός έφορος του Σχολείου τούτου, κρίνω χρέος μου απαραίτητον να ευχαριστήσω την Υμετέραν Μακαριότητα και να την ειδοποιήσω ότι η έναρξις του Σχολείου εγγίζει. Διά τούτο λοιπόν στέλλω εξεπίτηδες τον κύριον Αντώνιον Πελοπίδαν, άνδρα ενάρετον, φιλογενή και πάσης πίστεως άξιον, διά να την βεβαιώση και διά ζώσης φωνής την όσον ούπω ανέγερσιν του ιερού τούτου καταστήματος. Ας ταχύνη λοιπόν η υμετέρα Μακαριότης να εμβάση τόσον της υμετέρας Μακαριότητος τας συνεισφοράς, όσον και των λοιπών αυτού ομογενών, είτε χρηματικάς, είτε είναι ζωτροφίας προς τον εν παλαιά Πάτρα της Πελοποννήσου κύριον Ιωάννην Παππά Διαμαντόπουλον, συντροφεύουσα αυτάς ή με άνθρωπόν της επίτηδες ή με τον κομιστήν του παρόντος μου.

Όν δε εύελπισ, ότι η υμετέρα Μακαριότης θέλει φιλοτιμηθή να δείξη την συνεισφοράν αξίαν του μεγάλου ζήλου και πατριωτισμού Αυτής τε και όλου της του ποιμνίου, εξικετεύω τας μακαρίους Αυτής ευχάς και μένω με βαθύ σέβας.

Της Υμετέρας Μακαριότητος τέκνον ευπειθές

Αλέξανδρος Υψηλάντης

Ισμαήλ την 8ην Οκτωβρίου 1820

Επιστολή προς τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Κυπριανό

Εμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, *Η Κύπρος εις τον Αγώνα του 1821*, Αθήνα 1971, σ.15

II. *Ορκίζομαι ενώπιον του αληθινού Θεού οικειοθελώς, ότι θέλω είμαι επί ζωής μου πιστός εις την Εταιρείαν κατά πάντα. Να μη φανερώσω το παραμικρόν από τα σημεία και λόγους της, μήτε να σταθώ κατ' ουδένα λόγον η αφορμή του να καταλάβωσιν άλλοι ποτέ ότι γνωρίζω τι περί τούτων, μήτε εις συγγενείς μου, μήτε εις πνευματικόν, μήτε εις φίλον μου. [...] Τέλος πάντων ορκίζομαι εις Σε, ω Ιερά Πατρίς. [...] και εις την μέλλουσαν ελευθερίαν των ομογενών μου, ότι αφιερώνομαι όλως εις Σε. Εις το εξής Συ θέλεις είσαι η αιτία και ο σκοπός των διαλογισμών μου. Το όνομά Σου ο οδηγός των πράξεών μου, και η ευτυχία Σου η ανταμοιβή των κόπων μου. Η θεία δικαιοσύνη ας εξαντλήσει επάνω εις την κεφαλήν μου όλους τους κεραυνούς της, το όνομά μου να είναι εις αποστροφήν, και το υποκείμενόν μου το αντικείμενον της κατάρας και του αναθέματος των ομογενών μου, αν ίσως λησμονήσω εις μίαν στιγμήν τας δυστυχίας των και δεν εκπληρώσω το χρέος μου. Τέλος ο θάνατός μου ας είναι η άφευκτος τιμωρία του αμαρτήματός μου, διά να μη λησμονώ την αγνότητα της Εταιρείας με την συμμετοχήν μου [...]*

Αποσπάσματα από τον όρκο των Φιλικών

I. Φιλήμων, *Δοκίμιον ιστορικόν περί της Φιλικής Εταιρείας* (1834), Αθήνα 1971, σ. 17

III. *Ιδρύονται μυστικές εταιρείες με κυριότερη τη Σαρμπονερί (Charbonnerie), μια παράνομη οργάνωση με ρίζες στον ελεύθερο τεκτονισμό, η οποία είχε αναπτυχθεί*

στη νότια Ιταλία εναντίον του Μυρά και στη συνέχεια, μετά το 1815, έγινε ο πολέμιος των παλινορθωμένων ηγεμόνων. Συγκροτημένος σε ομάδες είκοσι ατόμων δεμένων με όρκο, τις *ventes*, και αυστηρά ιεραρχημένος, ο καρμποναρισμός είναι ένα διευρωπαϊκό κίνημα που εκδηλώνεται κυρίως στην Ιταλία –τα μέλη του εμπύχωσαν την επανάσταση της Νεάπολης το 1820 και την εξέγερση του Πεδεμοντίου το 1821– και στη Γαλλία, όπου συγκεντρώνει στις τάξεις του πολλές χιλιάδες άτομα, μεταξύ των οποίων διάσημες προσωπικότητες όπως ο Λαφαγιέτ.

S. Bernstein - P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, τ. 2, Αθήνα 1997, σ. 39

7. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

Σε τμήμα Γ΄ Λυκείου Κατεύθυνσης, ο/η εκπαιδευτικός καλείται να διδάξει την ακμή της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας.

α. Ποια από τις πιο κάτω διδακτικές ενότητες προαπαιτείται, για να μπορέσουν οι μαθητές/τριες να εντάξουν την ακμή της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας στο ιστορικό τους πλαίσιο; **(Μονάδες 2)**

- A. Οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι
- B. Οι μεγάλες εξερευνήσεις
- Γ. Η διεθνής οικονομική κρίση του 1929
- Δ. Ο Τρίτος Κόσμος

α. ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Β **(μονάδες 2)**

β. i. Να εξηγήσετε πώς το ακόλουθο παράθεμα εξυπηρετεί τη διδασκαλία των αιτίων της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, η οποία δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 30 λέξεις. **(Μονάδες 4)**

β.i. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Καταγράφεται ως αίτιο η δράση ιδιωτών, με ισχυρά οικονομικά συμφέροντα, τα οποία ταυτίζονταν με (ή τροφοδοτούσαν / υποκινούσαν) τα ιμπεριαλιστικά κρατικά / εθνικά συμφέροντα των αποικιοκρατικών δυνάμεων που δρούσαν ανταγωνιστικά. **(μονάδες 4)**

ii. Να εξηγήσετε πώς το ακόλουθο κωμικογράφημα εξυπηρετεί τη διδασκαλία των αιτίων της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, η οποία δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 30 λέξεις. **(Μονάδες 4)**

ii. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Καταγράφεται ως αίτιο η πίστη του λευκού ανθρώπου στην πολιτισμική ανωτερότητά του και το 'καθήκον' του να 'εκπολιτίσει' τους ιθαγενείς πληθυσμούς των αποικιών στο ρατσιστικό πλαίσιο της εποχής.

(μονάδες 4)

I. Η δράση μικρών ομάδων συμφερόντων που βρίσκονται κοντά στην εξουσία είναι τόσο σημαντική επειδή συναντά εκείνη των κυβερνήσεων, οι οποίες ενδιαφέρονται αμεσότερα για το εθνικό συμφέρον. Σε μια εποχή όπου το εθνικό συμφέρον μετριέται με την ισχύ και το κύρος, η θέληση των κυβερνήσεων να οικοδομήσουν απέραντες αποικιακές αυτοκρατορίες είναι ένας τρόπος να αυξήσουν τις ζωτικές δυνάμεις του έθνους, παρέχοντάς του στρατιώτες, βάσεις για το στόλο και πρώτες ύλες για τη βιομηχανία του. Στον επιθετικό ανταγωνισμό που χαρακτηρίζει τα τέλη του 19ου αιώνα, η στρατηγική μέριμνα των Ευρωπαίων έπαιξε ουσιαστικό ρόλο.

S. Bernstein - P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, τ. 2, Αθήνα 1997, σ. 176

II.

Κωμικογράφημα: Αίθουσα διδασκαλίας κάπου στο Κογκό

8. ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ

Αφού μελετήσετε το παράθεμα και τη γελοιογραφία που ακολουθούν, να αναφέρετε:

α. Με ποια εξέγερση της περιόδου της Αγγλοκρατίας συνδέεται το κάθε ένα; Οι απαντήσεις σας να μην υπερβαίνουν τις 20 λέξεις. **(Μονάδες 4)**

α. ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Γελοιογραφία: Οκτωβριανή εξέγερση του 1931 **(Μονάδες 2)**

Παράθεμα: Παραμονές της έναρξης του αγώνα ΕΟΚΑ 1955-59 **(Μονάδες 2)**

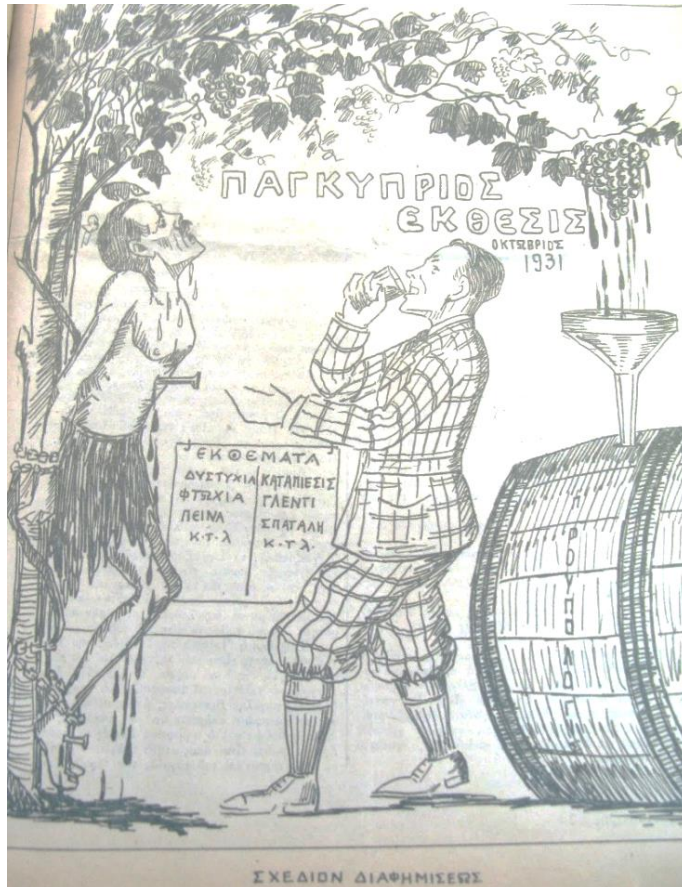
β. Με ποιες πτυχές / πρακτικές της αποικιοκρατίας συνδέεται το κάθε ένα; Οι απαντήσεις σας να μην υπερβαίνουν τις 20 λέξεις. **(Μονάδες 6)**

β. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Γελοιογραφία: Η οικονομική εκμετάλλευση ή/και απομύζηση των πόρων της Κύπρου και των κατοίκων της. **(Μονάδες 3)**

Παράθεμα: Η προσπάθεια των αποικιοκρατών να αλλοιώσουν την εθνική ταυτότητα των Κυπρίων στο πλαίσιο του πολιτιστικού ιμπεριαλισμού ή/και Η αποκοπή από την Ελλάδα ή/και Η χειραγώγηση της εκπαίδευσης ή/και Η καλλιέργεια αποικιακής ‘κουλτούρας’ ή/και Ο οριενταλισμός. (Μονάδες 3)

I.

Γελοιογραφία από την κυπριακή σατιρική εφημερίδα *Το Γέλιο*, που αναφέρεται στην υπό διοργάνωση Παγκύπρια Έκθεση του Οκτωβρίου 1931. Στα δεξιά, απεικονίζεται ο Ρόναλντ Στορρς.

II. Υπάρχουν σε μια γωνιά της γης 400 χιλιάδες ψυχές από την καλύτερη, την πιο ατόφια ρωμιοσύνη, που προσπαθούν να τις αποκόψουν από τις πραγματικές τους ρίζες και να τις κάνουν λουλούδια θερμοκηπίου. Σ' αυτή τη γωνιά της γης δουλεύει μια μηχανή που κάνει τους Ρωμιούς σπαρτούς-Κυπρίους-όχι-Έλληνες, που κάνει τους ανθρώπους μπαστάρδους, με την εξαγορά και την απαθλίωση των συνειδήσεων, με τις κολακείες των αδυναμιών ή των συμφερόντων (το Κυπριακό ζήτημα είναι πριν απ' όλα ζήτημα καλλιέργειας, ζήτημα «κουλτούρας» με την πλατύτερη έννοια που έχει η λέξη), και ονομάζει τη φυσιολογική παιδεία αυτών των ανθρώπων «πολιτική προπαγάνδα».

Επιστολή Γ. Σεφέρη προς Γ. Θεοτοκά, Δεκέμβριος 1954 στο Γιώργος Θεοτοκάς & Γιώργος Σεφέρης (φιλολογική επιμ. Γ. Π. Σαββίδης), *Αλληλογραφία (1930-1966)*, Αθήνα 1975, σσ. 156-157

9. Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Το σχολικό εγχειρίδιο της Γ΄ Λυκείου αναφέρει τα πιο κάτω για την είσοδο της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τη στάση του Ιωάννη Μεταξά.

«Τα χαράματα της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940, παρακάμπτοντας τις επιφυλάξεις του Βερολίνου, η Ιταλία απαίτησε τελεσιγραφικά από την Αθήνα [μέσω του Εμανουέλε Γκράτσι] την εκχώρηση της κυριαρχίας επί σημαντικού τμήματος του ελληνικού εθνικού εδάφους. Ο Ιωάννης Μεταξάς απέρριψε την ιταμή αξίωση: η Ελλάδα θα υπεράσπιζε, έστω και με τα όπλα, τα κυριαρχικά της δικαιώματα. Η αντίδραση του Έλληνα πρωθυπουργού θα συνοψιστεί έκτοτε στη λέξη «ΟΧΙ». Την ίδια στάση υιοθέτησαν αμέσως και όλοι οι Έλληνες, σπεύδοντας με ενθουσιασμό στο μέτωπο των επιχειρήσεων και στηρίζοντας έκτοτε με κάθε μέσο την αντίσταση στον εισβολέα.»

I. Κολιόπουλος, Κ. Σβολόπουλος, Ευ. Χατζηβασιλείου, Θ. Νημάς, Χ. Σχολινάκη –Χελιώτη, *Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου (1815-σήμερα) Γ΄ Γενικού Λυκείου και Δ΄ Εσπερινού Λυκείου*, σσ.118-119

α. Από τα ακόλουθα παραθέματα:

- i. να εντοπίσετε δύο (2) σημεία που ενισχύουν την άποψη του σχολικού εγχειριδίου. Οι απαντήσεις σας να μην υπερβαίνουν τις 30 λέξεις. **(Μονάδες 3)**
- ii. να καταγράψετε δύο (2) αντιφάσεις ανάμεσα στη στάση του Ι. Μεταξά στις 28 Οκτωβρίου 1940 και την πολιτική της δικτατορίας του. Οι απαντήσεις σας να μην υπερβαίνουν τις 30 λέξεις. **(Μονάδες 3)**

α.ι. ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ:

1. *«Και όμως η αξία του έπους της Αλβανίας συνίσταται εις το ότι μετέσχε της εξορμήσεως αυτής ολόκληρος ο ελληνικός λαός»* (Δαφνής) **(Μονάδες 1,5)**
2. *«ο Μεταξάς δεν μίλησε μόνο για λογαριασμό του ελληνικού λαού, που τον ακολούθησε σύσσωμος»* (Μαυρογορδάτος) **(Μονάδες 1,5)**

ii. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ:

1. *«Ο ελληνικός λαός εκλήθη να αντιμετωπίση τον ιταλικόν φασισμόν και τον γερμανικόν εθνοσοσιαλισμόν, αφού επί μίαν τετραετίαν εδιδάσκετο ότι τα καθεστώτα ταύτα ήσαν αι μορφαί πολιτικής διακυβερνήσεως του μέλλοντος»* (Δαφνής)
2. *«η παθολογική ανασφάλειά του τον εμπόδισε να προετοιμάσει τη χώρα, όχι στρατιωτικά αλλά πολιτικά για πόλεμο»* (Μαυρογορδάτος)
3. Η διαφορετική του στάση (γερμανοφιλία στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο) **(2x1,5= Μονάδες 3)**

β. Το παράθεμα II υπαινίσσεται μια διαφορετική στάση του Ι. Μεταξά στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Να εξηγήσετε ποια ήταν αυτή σε 40 λέξεις. **(Μονάδες 4)**

β. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Ο Μεταξάς στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο επειδή πίστευε στη νίκη της Γερμανίας σε βάρος του αγγλοσαξονικού κόσμου, υποστήριξε την ουδετερότητα της

Ελλάδας, γεγονός που συνέβαλε στον Εθνικό Διχασμό, στη διάσπαση του κράτους και στη δημιουργία της «Προσωρινής Κυβέρνησης». (μονάδες 4)

I. Η περίοδος του μεσοπολέμου βρίθει αντιφάσεων. Το αποκορύφωμα αυτών υπήρξε η 4^η Αυγούστου. Η Ελλάδα υπεβλήθη εις ολοκληρωτικήν εκπαίδευσιν διά να πολεμήση υπέρ της δημοκρατίας και των δημοκρατικών θεσμών, οι οποίοι είχαν καταλυθή ως επικίνδυνοι διά την χώραν μας. Ο ελληνικός λαός εκλήθη να αντιμετωπίση τον ιταλικόν φασισμόν και τον γερμανικόν εθνοσοσιαλισμόν, αφού επί μίαν τετραετίαν εδιδάσκετο ότι τα καθεστώτα ταύτα ήσαν αι μορφαί πολιτικής διακυβερνήσεως του μέλλοντος. Η αντίφασις ήτο ευεξήγητος. Η δικτατορία δεν προήλθεν εκ των κάτω, δεν απετέλεσε την φυσιολογικήν εξέλιξιν ενός κινήματος, το οποίον απέβλεπεν εις εξυπηρέτησιν ωρισμένων σκοπών διά της εγκαθιδρύσεως αυταρχικού τρόπου διακυβερνήσεως.[...] Φίλοι της 4^{ης} Αυγούστου και μερικοί εκ των αντιπάλων της υπεστήριξαν ότι, χάρις εις την δικτατορίαν, διετηρήθη η εθνική ενότης κατά την κρίσιμον ώραν της ιταλικής επιθέσεως. Η αποδοχή της απόψεως ταύτης θα ωδήγει εις το συμπέρασμα ότι ο ελληνικός λαός, ή σημαντική αυτού μερίς, δεν ήτο σύμφωνος εις την απόρριψιν του ιταλικού τελεσιγράφου και ότι μόνον χάρις εις τα πειστικά δικτατορικά μέτρα εξηναγκάσθη ο ελληνικός λαός, εν τη ολότητί του, να πολεμήση κατά της φασιστικής Ιταλίας. Και όμως η αξία του έπους της Αλβανίας συνίσταται εις το ότι μετέσχε της εξορμήσεως αυτής ολόκληρος ο ελληνικός λαός και ότι δεν υπήρξε έργον μιας μερίδος, αμφισβητούμενον υπό της άλλης.

Γ. Δαφνής, *Η Ελλάδα μεταξύ των δύο πολέμων 1923-1940*, τ. Β', Αθήνα 1997, σσ. 459-461

II. Εκείνη τη νύκτα [της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940], ο Μεταξάς υπήρξε ο κατάλληλος άνθρωπος να απαντήσει στο ιταλικό τελεσίγραφο. [...] Με το ΟΧΙ, ο Μεταξάς δεν μίλησε μόνο για λογαριασμό του ελληνικού λαού, που τον ακολούθησε σύσσωμος, αλλά και εφάρμοσε συνειδητά την πολιτική που είχε προ πολλού αποφασίσει – τη μόνη που υπηρέτούσε μακροπρόθεσμα τα εθνικά συμφέροντα της Ελλάδας.

Όπως εξήγησε ο ίδιος στις 30 Οκτωβρίου, ο Μεταξάς προέβλεπε την τελική νίκη του «Αγγλοσαξονικού κόσμου» (απαλλαγμένος πλέον από τις γερμανόφιλες παρωπίδες που τον εμπόδιζαν να κάνει παρόμοια πρόβλεψη το 1915). Έτσι είχε την πεποίθηση ότι η Ελλάδα, ακόμη και «προσωρινώς δουλωμένη» στη διάρκεια του πολέμου, θα βρισκόταν τελικά στο στρατόπεδο των νικητών και μάλιστα μεγαλωμένη, τουλάχιστον κατά τα Δωδεκάνησα (όπως ακριβώς έγινε).

Η Ελλάδα μπορούσε να αποφύγει την άμεση εμπλοκή της σε πόλεμο μόνο με τον οικειοθελή ακρωτηριασμό της σε όφελος της Ιταλίας και της Βουλγαρίας. Στην περίπτωση όμως αυτή, ο Μεταξάς προέβλεπε διάσπαση του κράτους, όπως το 1916. Με την υποστήριξη της Αγγλίας και την κάλυψη του στόλου της, θα προέκυπτε μία νέα «Προσωρινή Κυβέρνηση» στη νησιωτική τουλάχιστον Ελλάδα, για να πολεμήσει ξανά εξ ονόματος του προδομένου έθνους. [...]

Ωστόσο, η παθολογική ανασφάλειά του τον εμπόδισε να προετοιμάσει τη χώρα, όχι στρατιωτικά αλλά πολιτικά για πόλεμο και μάλιστα για την περίπτωση που θα βρισκόταν υπό εχθρική κατοχή, όπως προέβλεπε και ο ίδιος.

Γ. Μαυρογορδάτος, «Μεταξύ των δύο πολέμων» στο *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τ.7, Αθήνα 2003, σ. 32

γ. Μετά τη διδασκαλία της πιο πάνω ενότητας, ο/η εκπαιδευτικός αναθέτει στους μαθητές μία δραστηριότητα σύνταξης ιστορικού δοκιμίου, στο οποίο να διατυπώνουν την άποψή τους για την προσωπικότητα του Ι. Μεταξά και τον ρόλο που διαδραμάτισε

από το 1912 μέχρι τον θάνατό του. Για κάθε μία από τις πιο κάτω εκφωνήσεις της δραστηριότητας, να σημειώσετε στο φύλλο απαντήσεών σας «Σωστό» ή «Λάθος». (Μονάδες 3)

Α. Σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων να αναπτύξεις την άποψή σου για τον ρόλο του Ι. Μεταξά τη δεκαετία του 1930, αξιοποιώντας τα ιστορικά δεδομένα που συνέλεξες μέσα από τη διδασκαλία της ενότητας.

Β. Φαντάσου ότι είσαι Έλληνας πολίτης που ζει στην εποχή της δικτατορίας του Ι. Μεταξά. Ποια θα ήταν η στάση σου απέναντί του; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

Γ. Σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων να καταγράψεις και να εξηγήσεις όλα εκείνα τα ιστορικά στοιχεία που καταδεικνύουν τη σημαντική θέση που κατέχει ο Ι. Μεταξάς στη Νεοελληνική ιστορία του 20^{ου} αιώνα.

γ. ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ:

Α. ΛΑΘΟΣ

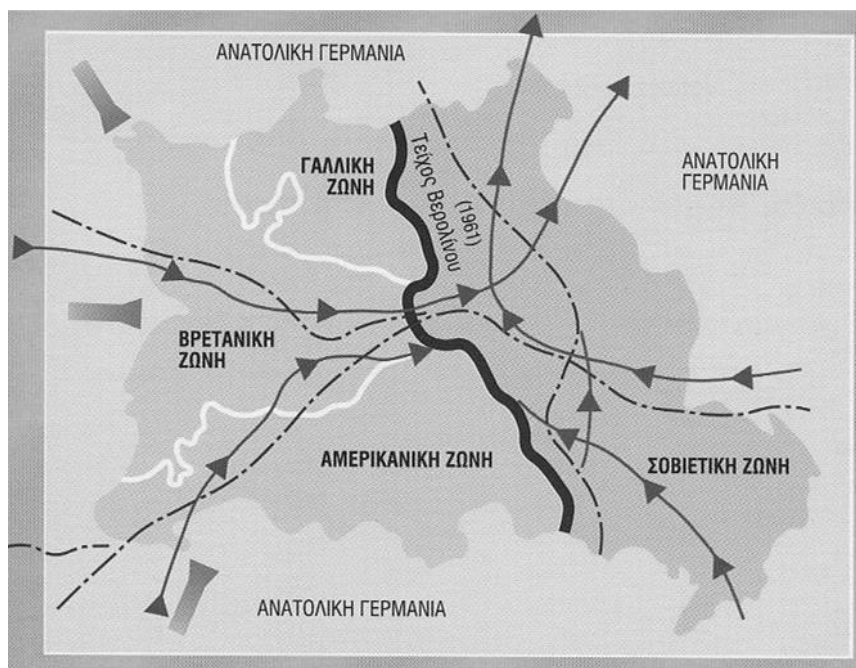
Β. ΣΩΣΤΟ

Γ. ΣΩΣΤΟ

(3x1= Μονάδες 3)

10. Ο ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Στην Ιστορία Κατεύθυνσης Γ΄ Λυκείου, ο / η εκπαιδευτικός διαπιστώνει ότι οι μαθητές/τριες αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην κατανόηση των όρων Ψυχρός Πόλεμος και διεθνές διπολικό σύστημα. Να αιτιολογήσετε πώς ο χάρτης και η φωτογραφία μπορούν να αξιοποιηθούν για τη διασαφήνιση του περιεχομένου των πιο πάνω όρων. Η κάθε απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 40 λέξεις. (Μονάδες 8)

Ι. Χάρτης του μεταπολεμικού Βερολίνου

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Στον χάρτη διαφαίνεται η αρχική διαίρεση του μεταπολεμικού Βερολίνου σε τέσσερις ζώνες, οι οποίες εξελίχθηκαν στους δύο πόλους, οι οποίοι σχηματοποιήθηκαν με την ανέγερση του Τείχους του Βερολίνου το 1961, το οποίο έγινε το σύμβολο της ιδεολογικής διαίρεσης του κόσμου.

(Μονάδες 4)

II.

Επίσκεψη του Προέδρου Μακαρίου στην Αίγυπτο το 1961. Τον υποδέχεται ο Πρόεδρος Νάσερ.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

Παράλληλα, και εκτός των δύο συνασπισμών, συγκροτήθηκε επίσημα το 1961 το Κίνημα των Αδεσμεύτων (στο Βελιγράδι) το οποίο αναζητούσε ρόλο στον διπολικό κόσμο. Τα ισχυρότερα μέλη ήταν η Αίγυπτος, η Ινδία και η Γιουγκοσλαβία και δραστήριο μέλος η Κύπρος.

(Μονάδες 4)

– ΤΕΛΟΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ –